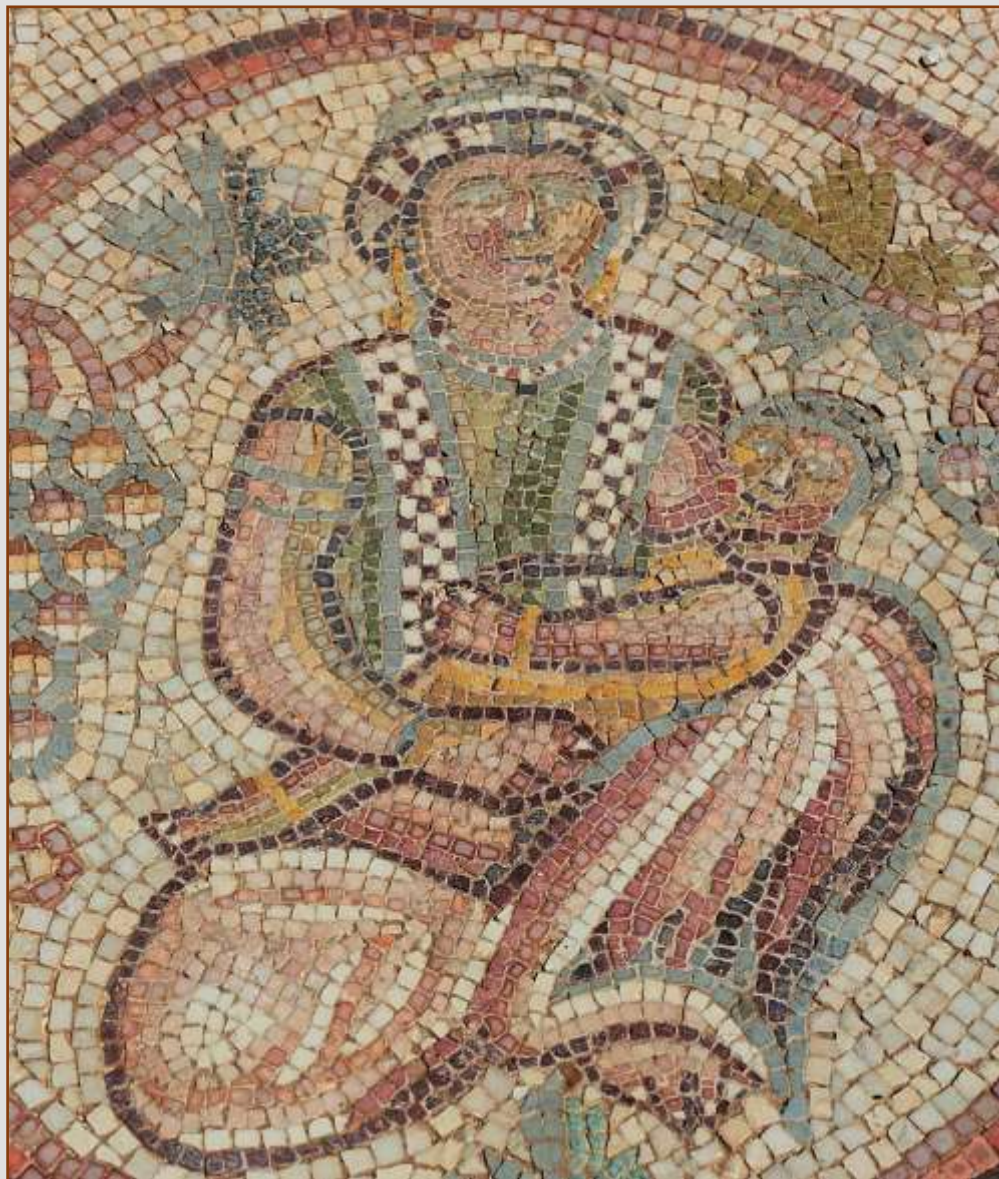


באר שֶׁמֶע



חורבת



אבני מורשת

תחקיר, כתיבה וצילום
ד"ר יואל פיקסלר

אתר באר שְׁמַע משתרע על שטח של כ-400 דונם ונמצא ממזרח לכביש אורים-צאלים (כביש 234) כ-6 ק"מ דרומית לקיבוץ אורים. בגבול הצפוני-מזרחי של החורבה מתנשא משטח ריבועי מוגבה שאורך צלעותיו 70 מטר, אותו גילה לראשונה א. מוסיל בשנת 1902. א. אלט ערך סקר במקום בין השנים 1929-1931 וזיהה את האתר כ-Birsama, שהיה מִצְד רומי ושימש כמְצוּדַת גבול (לימָס) של הצבא הרומי (המקום מוזכר ב-Notitia Dignitatum (מסוף המאה הרביעית לספירה).

אלט נתן למקום את שמו העברי "באר שְׁמַע" על בסיס השם "שְׁמַע" שמופיע ביהושע (ט"ו, כ"ו) כאחת מערי נחלת יהודה בנגב.



אלברכט אלט



אלויס מוסיל

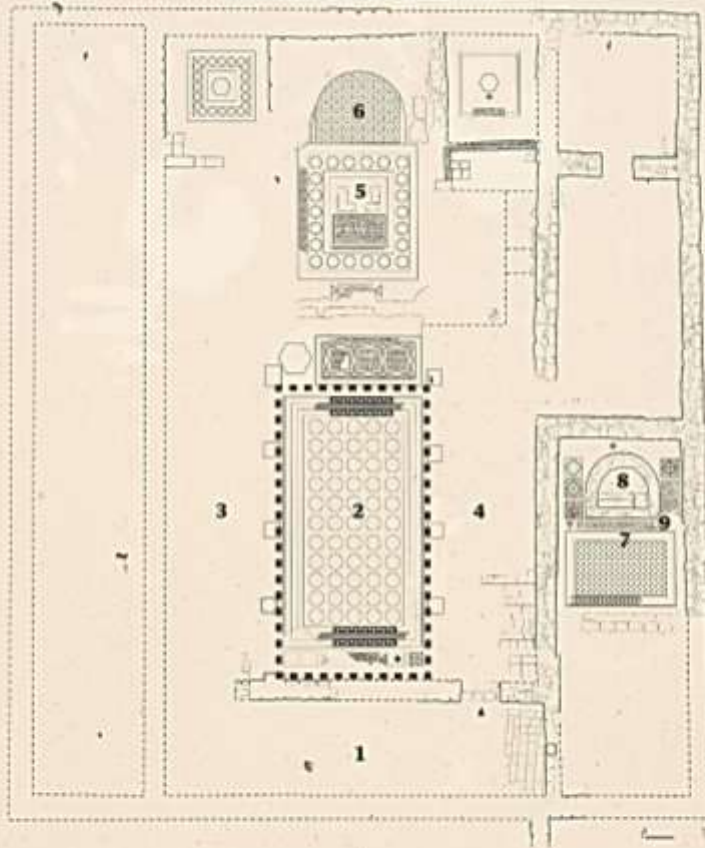
פארק אשכול



בין השנים 1929-1934 נעקרו מרבית אבני החורבה על ידי הבדואים מהסביבה אשר שיבצו אותן במבנים שלהם. את יתרת האבנים שנותרו בשטח לקחו אנשי הקרן הקיימת לישראל בתחילת שנות ה-1970 לצורך דיפון מגרשי החנייה שבגן הלאומי הבשור – פארק אשכול הסמוך. מן המבנים שהיו באתר נותרו היסודות בלבד.

באוגוסט 1989 החלו בעבודות הכשרה לשטחי חקלאות בסמוך לחורבה ועד מהרה נתקלו בשרידים ארכיאולוגים. העבודות הופסקו ומיד בוצעו חפירות הצלה במקום שנמשכו עד סוף 1990.

חורבת באר שמע
خربة بئر شما
Horvat Be'er Shema



- מקרא:**
1. הכניסה
 2. אולם המרכזי
 3. המסדרון הצפוני
 4. המסדרון הדרומי
 5. הבמה
 6. האפסיס
 7. הבפטיסטריום
 8. אגן הטבילה
 9. הכתובת המכילה את השם 'גרא'
- ==== קטע המסיפס המוצג באתר

- הסבר:**
1. النارثكس (الدخول)
 2. صحن الكنيسة
 3. الجناح الشمالي
 4. الجناح الجنوبي
 5. المنصة
 6. الحنية
 7. البابتيسترיום (غرفة المعمودية)
 8. حوض المعمودية
 9. النقش الذي يحتوي على اسم "جيرار"
- ==== مقطع الفسيفساء المعروض في الموقع

- Key to the Church Plan:**
1. Narthex
 2. Central Nave
 3. North Aisle
 4. South Aisle
 5. Platform
 6. Apse
 7. Baptistry
 8. Baptismal Font
 9. Inscription Mentioning the Name "Gera"

==== Mosaic panel on display at the site

המוזיאון הסיניסטי של ישראל והמחלקה לשימור אתרים במוזיאון תל אביב
המוזיאון הסיניסטי של ישראל והמחלקה לשימור אתרים במוזיאון תל אביב
המוזיאון הסיניסטי של ישראל והמחלקה לשימור אתרים במוזיאון תל אביב
The mosaic was transferred, conserved, and the area developed by the Israel Antiquities
Authority Conservation Department, funded by the Ministry of Heritage and in collaboration with
the Merhavia Regional Council.

בחפירות נתגלתה כנסייה מהתקופה הביזנטית בתבנית בסיליקה.
נחשף האולם המרכזי, הבימה, האפסיס (גומחות), חדר טבילה
ועוד. מרבית הרצפות רוצפו בפסיפסים שברובם השתמרו וכן 10
כתובות ביוונית.



אחת מהכתובות
היווניות ביציאה
מהכנסייה

תוכנית הכנסייה



אולם התווך של הכנסייה

גולת הכותרת של הממצאים הייתה ללא ספק רצפת הפסיפס באולם התווך של הכנסייה. הרצפה כוללת 55 מדליונים עם דמויות מגוונות כגון: אריה, דב, גמל, פיל, טווס, אישה מניקה, ג'ירפה ועוד. הפסיפס עשוי בצורה סימטרית כאשר הציר המרכזי הוא המדליונים לאורך במרכז, ובכל צד שני מדליונים המופנים כלפי המרכז. איכות הפסיפס היא גבוהה מאוד כאשר עשו שימוש באבני פסיפס קטנות מאוד בגודל של כ-3x3 מ"מ. בתום החפירה והמחקר של הפסיפסים והכתובות, כוסה כל שטח הכנסייה למניעת פגיעה בממצאים.



רוכב שחום עור על פיל



אישה מניקה



ג'ירפה



למעלה:
נמר וטווס

למטה:
גמל ואריה



למעלה:
גת ואגן לאיגום
התירוש

מרתף לאחסון
קנקני יין



בשנת 2006 נערכה עונת חפירות נוספת באתר. בעונה זו התגלו חלקי מבנים רחבי ידיים, גת מפוארת עם מבנים שבהם אחסנו קנקני יין (קנקני שק וקנקני עזה) ומרתף שנראה ששימש כיקב, יסוד אמת מים ושרידי בית מרחץ. כמו כן, אותרו באמצעות מכ"ם חודר קרקע, שרידי מבנה מסיבי, כנראה אמפיתיאטרון או בריכת מים גדולה. בחפירות התגלו גם מבנים מהתקופה האיסלמית הקדומה (המאה ה-8 לספירה), והממלוכית (המאות 13-14 לספירה).



צפחות ליין



לאחרונה הוחלט ברשות העתיקות להוציא את ריצפת הפסיפס המרכזית שבאולם התווך בכנסיה, שהיא גולת הכותרת של הממצאים, לבצע בה עבודות שימור. בשיתוף פעולה עם המועצה האזורית "מרחבים" – להציגה החל מחודש מאי 2025 בחצר משרדי המועצה האזורית השוכנים בצומת "גילת".

ראו סרטון על חורבת באר שָמַע: <https://youtu.be/iz5CzSM2bsM>



למעלה:
פעולות שימור לאחר
הנחת הרצפה
במקומה החדש

משמאל:
רצפת הפסיפס בכל
הדורה



הרחבה בחצר המועצה האזורית
ובמרכז רצפת הפסיפס

מקורות לקריאה נוספת:

- קדמוניות 97-98, רבעון לעתיקות ארץ ישראל וארצות המקרא
- חבל הבשור, ד' גזית

אנו מכבדים את זכויותיהם של בעלי זכויות יוצרים ומשקיעים מאמצים באיתור בעלי זכויות יוצרים לצורך שימוש בחומרים המופיעים באתר. השימוש נעשה על פי סעיף 27א לחוק זכויות יוצרים תשס"ח-2007, ואם לדעתכם נפגעה זכותכם כבעלים של זכויות יוצרים בחומר המופיע באתר זה, הנכם רשאים לפנות באמצעות דואר אלקטרוני לכתובת: info@hamoreshet.org.il בבקשה לחדול מעשיית השימוש ביצירה, וציינו שם מלא ומספר טלפון, וצרפו צילום מסך וקישור לדף הרלוונטי באתר.

הפקה: מתנדבי קבוצת אבני מורשת – תקשורת לנבסי מורשת מוחשית [08/2025]

תחקיר וכתיבה: ד"ר יואל פיקסלר

צילום: ד"ר יואל פיקסלר ורשות העתיקות

עיצוב: זאב הררי

